

Ermenek İlçesinde Bulunan Karamanoğulları Beyliği Dönemine Ait Kitabelerin Yazı Hususiyetleri

Calligraphy Features of the Inscriptions from the Karamanoğulları Principality Period Found in Ermenek District

Betül Erikoğlu

Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Konya, Türkiye

Lecturer, Selçuk University, Faculty of Fine Arts, Traditional Turkish Art, Konya, Türkiye
berikoglu84@gmail.com | <https://orcid.org/0000-0003-1584-7098>

Article Type / Makale Tipi

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Information / Makale Bilgisi

Received / Geliş Tarihi: 15.10.2024

Accepted / Kabul Tarihi: 28.12.2024

Published / Yayın Tarihi: 31.12.2024

DOI: 10.31591/istem.1567666

Cite as / Atf: Erikoğlu, Betül. "Ermenek İlçesinde Bulunan Karamanoğulları Beyliği Dönemine Ait Kitabelerin Yazı Hususiyetleri". *İstem* 44 (2024), 483-520.

<https://doi.org/10.31591/istem.1567666>

Plagiarism / İntihal: *This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.*

Copyright / Telif Hakkı: "Authors retain the copyright of their works published in the journal, and their works are published under the CC BY-NC 4.0 license. / Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC-BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır."

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/istem>

Ermenek İlçesinde Bulunan Karamanoğulları Beyliği Dönemine Ait Kitabelerin Yazı Hususiyetleri

Öz

Karaman iline bağlı Ermenek ilçesi, Karamanoğulları Beyliği döneminde başkent olmuş önemli bir bölgedir. Cami, mescit ve medrese gibi yapıların yer aldığı Ermenek'te ahşap ve taş malzeme üzerinde önemli kitabeler bulunmaktadır. Bu makalede, Ermenek ilçesinde bulunan Akça Mescit, Ulu Camii, Batı Celaliye Mescidi, Tol Medrese, Yukarı Güllük Camii, Görmeli (Ala) Köprüsü, Sipas Camii ve Balkusan'da Karamanoğlu Mahmut Bey Türbesi olmak üzere Karamanoğulları Beyliği döneminde yapılmış sekiz yapıya ait kitabeler kronolojik sıraya göre değerlendirilmiştir. Değerlendirme yaparken yalnızca beylik dönemi ile sınırlı tuttuğumuz kitabeler; taş ve ahşap üzerine yazılmıştır. Bu kitabelerden Ulu Camii kapı kanadı ile Sipas Camii kapı ve pencere kanatları Konya'da, günümüzde Ermenek Barajı altında kalan Görmeli (Ala) Köprüsü kitabeleri ise Karaman Müzesi deposunda muhafaza edilmektedir. Diğer kitabeler yapı üzerindedir. Daha önceki çalışmalarda sanat tarihi ve mimarlık açısından ele alınan abidelere ait tespiti yapılmış kitabeler, çalışmamızda yerinde fotoğraflanıp bazılarının da çizimleri yapıp renklendirilerek hat sanatı bakımından değerlendirilmiştir. Beylik dönemi kitabelerinin tespiti ve incelenmesi, tarih ve yazı kültürümüz açısından önem arz etmektedir. Sonuç olarak; zaman içinde yer yer yıpranarak büyük oranda günümüze kadar sağlam gelen ahşap ve taş üzerine hakkedilmiş kitabeler, hala dönem özelliklerini sunması bakımından tarihe ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Karamanoğulları Yapıları, Karamanoğulları Kitabeleri, Ermenek Ulu Camii, Sipas Camii, Tol Medrese.

Calligraphy Features of the Inscriptions from the Karamanoğulları Principality Period Found in Ermenek District

Abstract

Ermenek district of Karaman province is an important region that became the capital during the Karamanoğulları Principality period. There are important inscriptions on wood and stone materials in Ermenek, where buildings such as mosques, masjids and madrasahs are located. In this article, the inscriptions of eight buildings built during the Karamanoğulları Principality, including Akça Masjid, Ulu Mosque, Batı Celaliye Mosque, Tol Madrasa, Yukarı Güllük Mosque, Görmeli (Ala) Bridge, Sipas Mosque and Tomb of Karamanoğlu Mahmut Bey in Balkusan, located in Ermenek district are presented chronologically and evaluated in order. While making an evaluation, we limited the inscriptions to the principality period only; written on stone and wood. Among these inscriptions, the door wings of the Ulu Mosque and the door and window wings of the Sipas Mosque are in Konya. The Görmeli (Ala) Bridge inscriptions, which remain under the Ermenek Dam today, are preserved in the Karaman Museum warehouse. Other inscriptions are on the structure. In our study, the inscriptions identified as belonging to monuments that were discussed in terms of art o history and architecture in previous studies were photographed on site and some of them were drawn and colored and evaluated in terms of calligraphy. Identifying and examining the inscriptions of the principality period is important for our history and writing culture. In conclusion; the inscriptions written on wood and stone, which have worn down in places over time but have survived to this day, still shed light on history as they present the characteristics of the period.

Keywords: Karamanoğulları Buildings, Karamanoğulları Inscriptions, Ermenek Ulu Mosque, Sipas Mosque, Tol Madrasa.

Giriş

Karaman iline bağlı Ermenek ilçesi, Akdeniz bölgesinde, Göksu vadisinin kuzey yamaçlarında yaklaşık 1250 metre yükseklikte engebeli bir arazi üzerinde yer almaktadır.¹ Anadolu'nun en eski yerleşim bölgelerinden biri olan Ermenek'te XIII. yüzyılın ilk yarısından itibaren Türkmen yerleşimi görülmektedir.² Oğuz boyları Anadolu Selçuklu Devleti'nin Rum İmparatorluğu sınırı ile batı Kilikya taraflarına yerleştirdikleri esnada Karaman oymağından bir kısmı da Sultan I. Alâeddin Keykubad zamanında 625/1228 yılında Ermenek taraflarına yerleştirilmişlerdir.³ Selçuklu Devleti'nde yaşanan siyasi karışıklık sırasında Karaman Bey tarafından 654/1256 yılında temelleri atılan Karamanoğulları Beyliği'nin⁴ başkenti Ermenek olmuştur. Bu süre boyunca Ermenek'te mescit, cami, medrese, hamam, tekke ve zaviye gibi pek çok yapı inşa edilmiştir. "Karaman Beyliği, siyasi ve askeri açıdan rakibi durumundaki Osmanlılar ile ilk olarak 1386'da karşı karşıya gelmiş, bu mücadelede 1475'te Ermenek'in de kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine geçmesiyle son bulmuştur."⁵ Aslanapa, Osmanlılardan sonra en güçlü Türkmen Beyliği olan Karamanoğullarının, Selçuklu Devleti'nin yerine geçmeyi düşündüklerinden Selçuklu üslup ve geleneğini en çok onların devam ettirdiğini belirtir.⁶

Makalemize konu olan kitabeler, Karamanoğulları Beyliği döneminde inşa edilmiş yapılara aittir. Akça Mescit, Ulu Camii, Batı Celaliye Mescidi, Tol Medrese, Yukarı Güllük Camii, Görmeli (Ala) Köprüsü, Sipas Camii ve Balkusan'da Karamanoğlu Mahmut Bey Türbesi, kitabelerini değerlendirdiğimiz yapılardır. Ermenek ilçesine dair Türk İslam devri anıtsal yapıları ve kitabelerinin ele alındığı bazı çalışmalar bulunmaktadır. İbrahim Hakkı Konyalı'nın *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*⁷ isimli kitabı ile Halit Bardakçı'nın *Bütün Yönleriyle Ermenek*⁸ isimli kitabı, Selçuk Oğuz'un *Ermenek İlçe Merkezindeki Türk-İslam Devri Anıtsal Yapıları*⁹ isimli yüksek lisans tezi ve Sevgi Parlak-Mehmet Ali Kapar-Halil İbrahim Kunt'un yazmış oldukları "Ermenek'te Baraj Suları Altında Kalan Bir Eser: Görmeli Köprüsü". *Ermenek Araştırmaları*¹⁰ isimli makale, bölge-

¹ Bilal Gök, *Ermenek Kazâsı* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006), 1.

² Bilal Gök, "XVI. Yüzyılda Ermenek Camileri ve Cami Vakıfları", *Hikmet Yurdu* S. 3 (Ocak-Haziran 2009), 258.

³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2024), 1.

⁴ Faruk Sümer, "Karamanoğulları", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/455.

⁵ Gök, "XVI. Yüzyılda Ermenek Camileri ve Cami Vakıfları", 258.

⁶ Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2016), 204.

⁷ İbrahim Hakkı Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri* (İstanbul: Baha Matbaası, 1967).

⁸ Halit Bardakçı, *Bütün Yönleriyle Ermenek* (Konya: Çaba Matbaası, 1976).

⁹ Selçuk Oğuz, *Ermenek İlçe Merkezindeki Türk-İslam Devri Anıtsal Yapıları* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017).

¹⁰ Sevgi Parlak vd., "Ermenek'te Baraj Suları Altında Kalan Bir Eser: Görmeli Köprüsü", *Ermenek* →

deki yapı ve kitabeler ile ilgili önemli bilgiler ihtiva etmesi bakımından zikredilmesi gereken kaynaklardan bazılarıdır.

1. Hüsn-i Hat Sanatı ve Beylikler Dönemi Yazı Hususiyetleri

Güzel yazı anlamına gelen "hüsn-i hat", estetik kaidelere bağlı kalarak ölçülü ve güzel bir şekilde yazı yazma sanatıdır. İslam'ın doğuşuyla beraber sanat yazısı seviyesine yükselen hat, İslam sanatlarının en mühim şubelerinden biri olmuştur.¹¹

Yazıdaki harf ve kelimelerin ölçülerinin tespit edildiği, böylece daha sonraki devirlerde olan gelişmelerin başlangıcını teşkil eden dönem Emeviler dönemidir.¹² Abbasiler döneminde de bu faaliyetler devam etmiştir. Bu devrin ünlü hattatı İbn Mukle (ö. 329/940) Arap yazısını kurallar içine almaya çalıştı ve "aklâm-ı sitte" denilen altı çeşit yazı meydana geldi. Muhakkak, reyhani, sülüs, nesih, tevkî', rika olarak adlandırılan altı çeşit yazı Bağdat'ta yetişen ve İbn Bevvab unvanıyla bilinen İbn Hilal'in eliyle daha da ileri gitti. Bu yazılarda gelişme sağlayan bir diğer önemli hattat 13. yüzyılda yaşamış olan Yâkut el-Müsta'sımî'dir. Yazıların menşei olan kûfi hattı, XII. yüzyılın sonlarına kadar bazen Kur'anların yazılmasında kullanılmışsa da X. yüzyıldan itibaren daha ziyade yapılarda bir süs unsuru olarak kullanılmaya başladı.¹³ Yazının mimarideki ilk kullanımı, Emeviler Dönemi'nde (661/750) görülmektedir. Halife Abdü'l-Melik'in 687 tarihinde yapımına başladığı Kubbetü's-Sahra içindeki kûfi kitabe kuşağı ilk örneklerden biridir.¹⁴

Celi, sözlükte "açık, belli, âşikâr," anlamlarına gelmektedir.¹⁵ Hat sanatında ise "bir yazı cinsinin iri yazılmış şekli"ne denmektedir. Celi, bir yazı çeşidi değil, bir yazı karakteridir.¹⁶ Üçte bir manasına gelen sülüsün celisi levhalarda kullanılmakla birlikte daha çok mimari eserlerde vücut bulmuştur. Celi sülüs, yapıların cümle kapılarında, kitabelerde, kubbe içlerinde ve duvarlarında çokça uygulanmıştır.¹⁷ Karahanlılar döneminde tezyini kûfi ve maklı yazı ile birlikte celi sülüs, tezyinatlı şekilde tatbik edilmiş, Gazneliler Dönemi'nde de mimari yapılarda tezyini kûfi kullanılmıştır.¹⁸ Mimaride kullanılmış ilk celi sülüs yazıya Muhammed bin Nasr Türbesi (1012)'nin portalinde rastlanmaktadır.¹⁹

Büyük Selçuklu döneminde celi yazının kullanımı ile ilgili yeterli bilgi bu-

→

Araştırmaları, ed. Hüseyin Muşmal, Erol Yüksel, Mehmet Ali Kapar (Konya: Palet Yayınları, 2018).

¹¹ Muhittin Serin, *Hat Sanatı Târîhi Ekoller ve Tâkipçileri 1* (İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2019), 31-32.

¹² Fevzi Günüş, *XV.-XX. Yüzyıl Osmanlı Dînî Mîmârisinde Celi Sülüs Hattı Uygulama ve Teknikleri* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1991), 10.

¹³ Ali Alparşlan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004), 14, 20.

¹⁴ Recep Gün, *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazı Kullanımı* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1999), 2.

¹⁵ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, (İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2011), "Celi", 1/474.

¹⁶ Alparşlan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, 105.

¹⁷ Alparşlan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, 21, 106.

¹⁸ Süleyman Berk, *Hattat Mustafa Râkım Efendi* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2003), 74.

¹⁹ Abdülhamit Tüfekçioğlu, *Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Yazı* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001), 13.

lunmamakla birlikte bu dönemde kûfi yazıların celiye nispetle hem sayı hem de estetik yönden daha ileri durumda olduğu görülmektedir.²⁰ Önceki dönemlere göre Büyük Selçuklu döneminde celi sülüsün mimaride daha fazla tercih edildiği söylenebilir.²¹ Bu dönemin celi yazıları; dik harflerin gruplanması ve düz hatlarla yazılması, zeminde helezon ve rumi gibi süslemelerin yer alması ve zülfeli harflerin “zülfе” denilen tamamlayıcı unsurlarının henüz görülmemesi gibi özellikler taşımaktadır.²²

Anadolu Selçuklu Dönemi yapılarındaki celi sülüs yazı kullanımını diğer yazılara göre daha fazladır.²³ Günüş, Anadolu Selçuklu celisini iki kısımda incelemektedir. Birincisi nebati örgü ile birlikte olan şekli, diğeri ise düz zemine genellikle girift olarak yazılan şeklidir. Zemin tezyinatı dönem sonuna doğru azalmış, fakat celi yazı daha tam olarak gelişmediği için zemini müzeyyen celi yazılar tamamen terk edilmemiştir.²⁴ Bu dönemin celi yazıları, dikey harflerin kompozisyon içinde gruplandırılması, dikey harflere zülfe konulması ve bunun yuvarlak oluşu, “elif” harflerinin alt kısımlarının sola doğru kıvrık yapılması, “kef” harflerinin kollarının eğri ve dalgalı çizgiler halinde olması gibi özellikler taşımaktadır.²⁵ Alparslan, bu dönemin özelliği olarak dikey harflerin zülfelerinin küt yapıldığını belirtir.²⁶

Anadolu Selçuklu Devleti dağıldıktan sonra Anadolu’da kurulan Türkmen beylikleri, 14. ve 15. yüzyıllarda Bizanslılarla ve birbirleriyle uğraşırken bir yandan da sanat faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir.²⁷ Selçuklu ile Osmanlı mimarileri arasında köprü görevi gören Beylikler dönemi mimarisinde en çok kullanılan yazı celi sülüstür. Kûfi, ma’kili ve muhakkak daha az kullanılmıştır. Beylikler devri yazılarında harfler, Anadolu Selçuklu döneminde olduğu gibi, bazen uzun ve cılız, bazen de kısa ve tok şekilde tasarlanmıştır. Celi sülüs yazılar, Anadolu Selçuklu döneminde olduğu gibi, sade bir zemine veya rumilerle süslü kıvrımlı dallar bulunan alanlara yazılmaktadır.²⁸

Netice olarak, Osmanlı devletinin kuruluşuna kadar inşa edilen yapılarda ma’kili, tezyini kûfi, celi sülüs ile muhakkak yazı kullanıldığı söylenebilir.²⁹

²⁰ Fevzi Günüş, “Anadolu Selçuklu Mimarîsinde Celi Sülüs Hattı”, *V. Millî Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri Kitabı* (Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1996), 186.

²¹ Tüfekçioğlu, *Erken Dönem Osmanlı Mimarîsinde Yazı*, 13.

²² Günüş, “Anadolu Selçuklu Mimarîsinde Celi Sülüs Hattı”, 186.

²³ Tüfekçioğlu, *Erken Dönem Osmanlı Mimarîsinde Yazı*, 15.

²⁴ Günüş, “Anadolu Selçuklu Mimarîsinde Celi Sülüs Hattı”, 186.

²⁵ Tüfekçioğlu, *Erken Dönem Osmanlı Mimarîsinde Yazı*, 15.

²⁶ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, 107.

²⁷ Suut Kemal Yetkin, “Beylikler Devri Mimârîsinin Klâsik Osmanlı Sanatını Hazırlayışı”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* IV/III-IV (1955), 39.

²⁸ Zübeyde Cihan Özsayner, “Mimarîde Yazı”, *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı*, ed. Ali Uzun Paker, Kenan Bilici (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2006), 2/489.

²⁹ Tüfekçioğlu, *Erken Dönem Osmanlı Mimarîsinde Yazı*, 16.

2.Ermenek İlçesinde Bulunan Karamanoğulları Beyliği Dönemine Ait Yapılar ve Kitabeleri

Aşağıda tarihçeleri ile ilgili kısa bilgi verilip ardından yazı hususiyetleri bakımından değerlendirilen kitabelerin ait olduğu yapılar tablo halinde verilmiştir.

Tablo 1. Ermenek İlçesinde Bulunan Karamanoğulları Beyliği Dönemine Ait Yapı ve Kitabeleri (Hazırlayan: B. Erikoğlu, 2024)		
Yapı	İnşa Tarihi	Karamanoğulları Beyliği Dönemine Ait Kitabeler
Akça Mescit	700/1300-1301	Son cemaat yeri ve harime açılan iki ahşap kapı üzerindeki kitabeler
Ulu Camii	702/1302-1303	Batı girişi ahşap kapı kanatları ³⁰ üzerinde bulunan kitabeler Mihrap yazısı
Batı Celaliye Mescidi	723/1323	Giriş kemeri üstündeki kitabe Mihrap yazısı
Tol Medrese	740/1330-1340	Taç kapı üzerindeki inşa kitabesi
Yukarı Güllük Camii	773/1371-1372	Kible duvarı dışında inşa kitabesi
Görmeli (Ala) Köprüsü ³¹	780/1378-1379	Ana kemer ile tahliye kemeri arasında inşa kitabesi Tahliye kemeri sağında mimar kitabesi
Sipas Camii	Yapı üzerinde inşa tarihi bulunmamaktadır.	Kapı ve pencere kanatları ³² kitabeleri Mihrap yazıları
Karamanoğlu Mahmut Bey Türbesi	Yapı üzerinde inşa tarihi bulunmamaktadır.	Türbe giriş kapısının sağ tarafındaki kitabe

Akça Mescit (700 / 1300-1301)

Ermenek ilçe merkezindeki cami ve mescitlerin en eskisi olan Akça Mescit,³³

³⁰ Caminin orijinal kapı kanatları Konya Sahip Ata Müzesi'nde bulunmaktadır. 194 envanter numarada kayıtlı kapı kanatları 04.07.2009 tarihinde yapılan restorasyon sırasında buraya getirilmiştir. Bk. Oğuz, *Ermenek İlçe Merkezindeki Türk-İslam Devri Anıtsal Yapıları*, 28. Günümüzde orijinal kapı kanatlarının yerinde benzer şekilde yapılmış taklidi bulunmaktadır.

³¹ Kesme taştan inşa edilen köprü, günümüzde Ermenek Barajı'nın suları altında kalmıştır. Köprü üzerinde bulunan kitabeler ise Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 26.08.08 tarihli ve 2599 sayılı kararıyla 12.05.09-03.06.09 tarihleri arasında Karaman Müzesi'nin deposuna taşınmıştır. Bk. Parlak vd., "Ermenek'te Baraj Suları Altında Kalan Bir Eser: Görmeli Köprüsü", 111.

³² Sipas Camii kapı kanatları 3143, pencere kanatları 1046 envanter numaraları ile Konya İnce Minareli Medrese Taş ve Ahşap Eserler Müzesi'nde muhafaza edilmektedir. Günümüzde Müze'nin restore edilmesi sebebiyle kanatlar, geçici olarak Konya Etnografya Müzesi'ne getirilmiştir.

³³ Bardakçı, *Bütün Yönleriyle Ermenek*, 131.

aşşap dış kapısı üzerindeki kitabeye göre 700 / 1300-1301 yılında Hacı Ferruh tarafından yaptırılmıştır.³⁴ Moloz taş malzeme ile eğimli bir araziye inşa edilen yapı, doğu bölümüne bir zamanlar mahalle mektebi olarak da kullanılan kısmın eklenmesiyle dikdörtgen bir plan şemasına dönüştürülmüştür. Son cemaat mahallinin ilk örneklerinden denilebilen, mescit harimine girişin sağlandığı mekân, aşşap kirişler üstünde düz toprak damla örtülüdür. Minareye bu alanın güney doğusundan çıkılmaktadır. Minare, aşşap malzemeden yapılmış olup tek şerefelidir. Yapının harim kısmına aşşap bir kapı ile girilmektedir. Harimin kuzey tarafında mahfil katı,³⁵ kible duvarında ise kesme taştan yapılmış mihrap yer almaktadır.³⁶

Fotoğraf 1. Akça Mescit genel görünüm (B. Erikoğlu, 01.09.2024)

Mescitte, biri son cemaat yerine, diğeri harime açılmak üzere iki aşşap kapı bulunmaktadır (Fotoğraf 2, 3). Harime açılan kapının üst tarafında mescidin 967 / 1559-1560³⁷ yılında onarıldığına dair ibarenin yer aldığı ayrıca tamir kitabesi vardır.

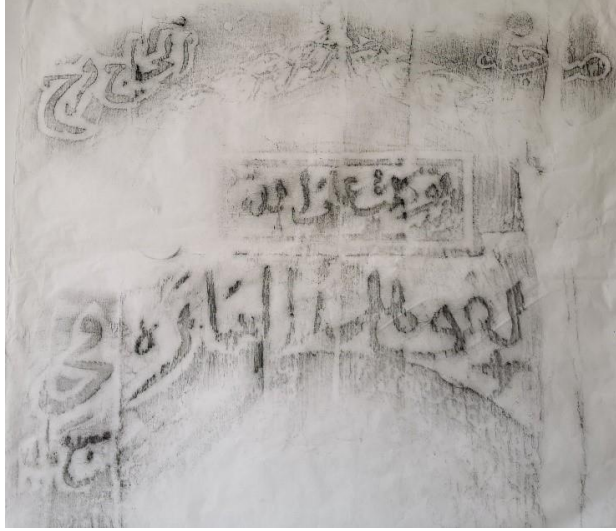
³⁴ Ernst Diez vd., *Karaman Devri Sanatı* (İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları, 1950), 10.

³⁵ Oğuz, *Ermenek İlçe Merkezindeki Türk-İslam Devri Anıtsal Yapıları*, 78-82.

³⁶ Ömür Bakırer, *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrablari* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2000), 203.

³⁷ Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, 701; Bardakçı, *Bütün Yönleriyle Ermenek*, 133; Osman Nuri Dülgerler, *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2006), 28; Haşım Karpuz, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Karaman 70* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2009), 470.

Fotoğraf 2. Akça Mescidin son cemaat yerine açılan ahşap kapısı ile üzerindeki kitabenin estampajı (B. Erikoğlu, 11.07.2020 Estampaj: 01.09.2024)

Metni³⁸ ve Okunuşu:

(El-Hac Ferruh) الحاج فرخ	(Sahibuhu) صاحبه
توكلت على الله (Tevekkeltü Alallah)	
...تقف هذا العمارة في سبع مائه (...ttefaka hazâ'l-imâreti fi seb'a mie)	

Anlamı:³⁹

“Sahibi Hacı Ferruh. Allah'a güveniyorum. Bu mamure, 700 tarihinde bitti.”

³⁸ Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, 701.

³⁹ Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, 701.

Son cemaat yerine açılan 92x168 cm ölçülerindeki ahşap kapı, mescide girdikten sonra sol kısımda yer almaktadır. Bozer, kapının yapım tekniği olarak çakma, süsleme tekniği olarak ise düz satırlı oyma, oluklu oyma ve kazıma şeklinde yapıldığını belirtir.⁴⁰ Kapının etrafı bordürle çevrilmiş ve bu bordürün içine sivri kemer oluşturacak biçimde başka bir bordürle birleştirilmiştir. Sivri kemerin sağ köşesinde “sahibuhu” kelimesi düz satır düzeninde yer alırken, sol köşesinde “el-hac Ferruh” kelimesi kavisli biçimde yerleştirilmiştir. “Tevekkeltü Alallah” sivri kemerin altına düz satır halinde, onun altında yer alan “...ttefaka hazâ'l-imâreti fî seb'a mie” ifadesi ise kavisli yazılmıştır. Zamana yenik düşerek yıpranan kapı üzerindeki celi sülüsle yazılmış kitabe, güçlkle okunmaktadır. Kapının orta kısmında yoğun tezyinat olmasına rağmen yazıların bazı boşluklarında süsleme unsurları bulunmaktadır. Sivri kemerin altında bulunan kavisli yazı, üstteki yazılara göre daha kalın ve seyrekler. Zülfeler iç kısımdaki ahşap kapıda olduğu gibi rumi şeklidir. Bozer, kitabedeki harflerin sadece konturlarla belirtilip aralarında kalan kısımlara dokunulmamış olmasını dikkati çeken bir özellik olarak vurgulamaktadır (Fotoğraf 2).⁴¹

Fotoğraf 3. Akça Mescidin harime açılan ahşap kapısı (B. Erikoğlu, 01.09.2024)

⁴⁰ Rüstem Bozer, *15. Yüzyılın Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1992), 154.

⁴¹ Bozer, *15. Yüzyılın Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar*, 156.

Görsel 1. Akça Mescidin harime açılan ahşap kapısı üzerindeki hadis-i şerif (Çizim ve Renklendirme: B. Erikoğlu)

Metni:⁴²

عجلوا بالصلوة قبل الفوت

وعجلوا بالتوبة قبل الموت صدق رسول الله

Okunuşu:

“Accilû bi’s-salâti kable’l-fevt

Ve accilû bi’t-tevbeti kable’l-mevt” Sadeka Resûlullah.

Anlamı:

“Vakti çıkmadan önce namaz için; ölmeden önce tövbe için acele edin.” Resûlullah doğru söyledi.

Mescidin harimine açılan ahşap kapının eni 90, boyu 170 cm’dir. Bozer, kapının yapım tekniği olarak çakma, süsleme tekniği olarak ise düz satırlı oyma ve kazıma şeklinde yapıldığını belirtir.⁴³ Kapı üzerinde 24 cm boyunda, 72 cm eninde kitabesi bulunmaktadır. Kitabede yazılı olan hadis-i şerif, yatay dikdörtgen alan içine kompoze edilmiştir. “Fevt ve mevt” kelimelerinde bulunan “te” harfleri ait oldukları kelimedenden uzak bir şekilde üst kısma yan yana keşide verilerek yazılmıştır. “Sadeka resûlullah” ibaresi son kısımdaki boşluğa aşağıdan yukarı doğru tasarlanmıştır. İbarede ikişer kere geçen “accilû ve kable” kelimeleri kompozisyonda tekrar ilkesini ön plana çıkarmıştır. Aynı şekilde üst kısımda bulunan “te” harfleri de tekrara uygun düşmektedir. “Te” harfleri başta olmak üzere “accilû, kable, el-fevt ve el-mevt” kelimeleri, tasarımdaki denge unsurlarıdır. Zülfele harflerin zülfeleleri rumiye benzer şekildedir. “Fevt” kelimesindeki “te” harfinin zülfeleleri sivridir. “Mevt” kelimesindeki “te” harfi ise zülfesizdir. “Elif” harflerinin alt uç kısımları sola doğru kıvrık yapılmıştır. Kompozisyonun altında siyah ile renklendirilen kısımlar süsleme unsurlarıdır. Boşluk-doluluk dengesi bakımından değerlendirildiğinde boşluğun harflerin kapladığı alana göre daha az olduğu görülmektedir. Yani harf-

⁴² Muhammed Nâsiruddîn el-Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi'd-Daife ve'l-Mevzûa ve Eseruha's-Seyyiu fi'l-Ümme*, (Riyad: Mekettebetü'l-Maarif, 2000), 1/174 (No. 75).

⁴³ Bozer, *15. Yüzyılın Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar*, 162.

ler, sıkışık tertip edilmiştir. Tasarımda yalnızca “bir üstün, iki esre ve bir cezm” kullanılmıştır. Dikey harflerin, meyil verilmeden düz şekilde yazılmasının yanı sıra bazı dikey harflerin hafif sola ve sağa olmak üzere muhtelif yönlere doğru tasarlandığı da görülmektedir (Görsel 1).

Ulu Camii (702/1302-1303)

Ulu Camii, Ermenek ilçesinin Gülpazar Mahallesi’nde bulunmaktadır. Halk arasında Ulu Camii olarak isimlendirilen yapı, evkaf defterlerinde “Cami-i Mahmud Bey b. Karaman”⁴⁴, hurufat defterlerinde ise “Karamanoğlu Mahmûd Bey Camii ve Câmî’-i Kebîr”⁴⁵ olarak zikredilmektedir. Caminin batı giriş kapısında bulunan kapı kanatları üzerinde, yapının Karamanoğlu Mahmut Bey tarafından 702 yılında yaptırıldığı yazmaktadır (Fotoğraf 5, 6, 7).

Ulu Camii, Karamanoğulları dönemine ait yapıların en büyüğü ve Akça Mes-citten sonra en eskilerindedir.⁴⁶ Kible duvarına paralel olarak uzanan üç neften ibaret camide iki sıra halinde ağır taş payeleri birbirine bağlayan sivri kemerler bulunmaktadır.⁴⁷ Kuzeyde yer alan nefin üzerinde fevkanî bir ahşap mahfil yer almaktadır.⁴⁸ Son cemaat yeri dört kemerle dışarı açılan cami, mimari bakımdan basit bir yapıdır.⁴⁹ Yapı, çeşitli dönemlerde onarım geçirmiştir.

Fotoğraf 4. Ulu Camii genel görünüm (B. Erikoğlu, 31.08.2024)

⁴⁴ Gök, “XVI. Yüzyılda Ermenek Camileri ve Cami Vakıfları”, 261.

⁴⁵ Mevlüt Eser, *Hurufat Defterlerine Göre Ermenek* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 57.

⁴⁶ Gök, *Ermenek Kazâsı*, 95.

⁴⁷ Diez vd., *Karaman Devri Sanatı*, 5.

⁴⁸ Ahmet Çakmak, “Ulucami (Ermenek Ulucamii)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012) 42/100.

⁴⁹ Diez vd., *Karaman Devri Sanatı*, 5, 6.

Caminin batı girişi için yapılan ahşap kapı, Karamanoğulları dđnemine aittir (Fotoğraf 5). Caminin inşa tarihinin yazılı olduğu bu kapı ile üstündeki kelime-i tevhid yazılı kitabe dışında son cemaat mahalli ve cami içinde de yazılar mevcuttur. 16. yüzyılda ilave edilmiş son cemaat mahallinde kitabeler, "mihrap yönünde birinci sahn, batıdan üçüncü ayak üzerinde"⁵⁰ tamir kitabesi ile minber ve mihrapta da yazılar bulunmaktadır.⁵¹

Fotoğraf 5. Ulu Camii'nin günümüzde Konya Sahip Ata Müzesi'nde bulunan ahşap kapı kanatları (B. Erikoğlu, 18.07.2007)

⁵⁰ Dülgerler, *Karamanoğulları Dđnemi Mimarisi*, 29.

⁵¹ Konyalı, caminin doğu kapısı üstünde tamir kitabesi olduğunu belirtir fakat günümüzde kitabe camide bulunmamaktadır. Bk. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, 707.

Fotoğraf 6. Ulu Camii batı girişi sağ ahşap kapı kanadı (B. Erikoğlu, 18.07.2007)

Fotoğraf 7. Ulu Camii batı girişi sol ahşap kapı kanadı (B. Erikoğlu, 18.07.2007)

Metni:

عمر هذا الجامع الشريف محمود بك بن قرمان

التاريخ سنة اثنا و سبعمائة هجرة نبويه عليه السلام

Okunuşu:

“Ammere hâze'l câmi’u-ş-şerîf Mahmud Bey bin Karaman

Et-târîh seneti isnâ ve seb’a mie hicreti nebeviye aleyhisselâm”

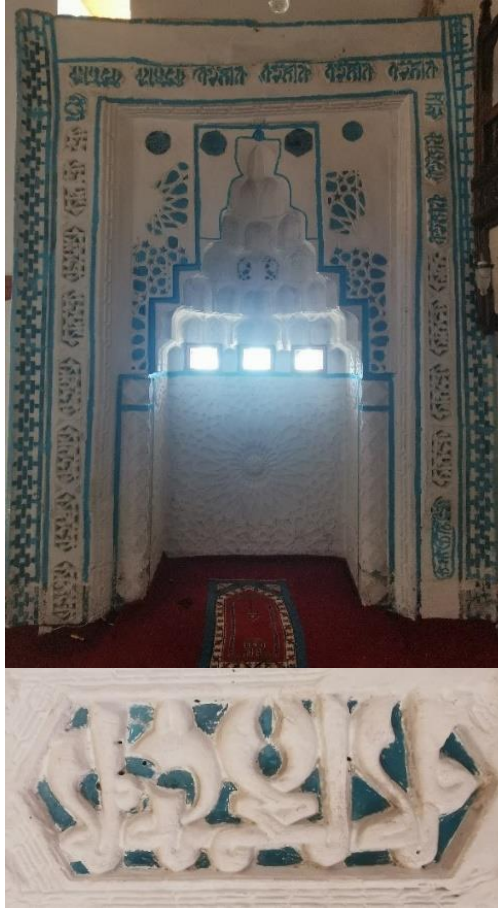
Anlamı:⁵²

“Bu şerefli camii Peygamber Aleyhisselâm’ın 702. hicret yılında Karamanoğlu Mahmut Bey yaptı.”

Ulu Camii’nin batı girişi için yapılan ahşap kapı, iki kanattan meydana gelmektedir. Bozer, ahşap kapının yapım tekniği olarak çakma, süsleme tekniği olarak

⁵² Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, 706.

düz satırlı oyma şeklinde yapıldığını belirtir.⁵³ Kanatların üst kısmında celi sülüs ile yazılmış kitabe yer almaktadır. Yazı, dikdörtgen alan içine kompoze edilmiştir. Zülfelerin uç kısımları sivridir. “Elif” harflerinin alt uç kısımları sola doğru kıvrık yazılmıştır. Dikey harfler ile sağ kanatta bulunan “el-câmi” kelimesindeki “ayın” ve sol kanatta bulunan “tarih” kelimesindeki “hı” harflerinin ebatları ideal ölçülerinden uzundur. “Eş-şerif” kelimesindeki “elif” harfinin zülfesi yeterli boşluk bulunmadığı için yazılmamıştır. Sol üst köşede yer alan “bey” kelimesindeki “kef” harfi de aynı sebeple kısa yazılmıştır. Her iki kanatta da hareke ve işaretler az sayıda kullanılmıştır. Hareke olarak “üstün, şedde, cezm, ötre ve asâr”; mühmel işareti olarak da “ayın ve ha” kullanılmıştır. “Cezm” tam daire değil üst kısmı açık şekilde yazılmıştır. Sol kanattaki yazının sağ alt kısmında küçük bir süsleme unsuru yer almaktadır (Fotoğraf 6, 7).

Fotoğraf 8. Ulu Camii mihrabı (B. Erikoğlu, 29.09.2024)

⁵³ Bozer, 15. Yüzyılın Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar, 157.

Esas malzemesi alçı, fakat en dış kenar bordüründe ve köşelikte alçı ile çini mozaığın bir arada kullanıldığı⁵⁴ Ulu Camii'nin mihrabını üç taraftan çevreleyen, hangi ibare olduğunu okuyamadığımız küfi ile yazılmış bir tasarım bulunmaktadır. Şahan, derin şekilde oyulmuş bu yazıyı "ve lehü'l-hamd" şeklinde okumuştur.⁵⁵ Ömür Bakırer kitabında, Karaçağ ise tezinde okunamamıştır şeklinde belirtmişlerdir.⁵⁶ Dikkatli incelendiğinde tasarımda "ve lehü'l-hamd" yazmadığı görülmektedir. Çünkü "ve lehü'l-hamd" ifadesinde bulunan "vav harfi, he harfi ile ondan sonra gelen elif ve dâl harfi" tasarımda bulunmamaktadır. Ayrıca ortada "ha" olduğu belirtilen harf daha çok "ayın" ya da "lâm-elif" harfine benzemektedir (Fotoğraf 8).

Batı Celaliye Mescidi

Ermenek ilçesi Orta Mahalle'de yer alan mescit, doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir plana sahiptir. Eğimli bir araziye yapılmış olan yapı, mihrap duvarına paralel iki sahından oluşmaktadır. Mescide kuzey cephesindeki yuvarlak kemerli bir kapıdan girilmektedir.⁵⁷ Mescit, üzerindeki kitabeğe göre 723/1323 yılında inşa edilmiştir.⁵⁸

Fotoğraf 9. Batı Celaliye Mescidi genel görünüm (B. Erikoğlu, 01.09.2024)

Giriş kemerinin üstünde üç ayrı taştan oluşan bir kitabe yer almaktadır (Fotoğraf 10).

⁵⁴ Bakırer, *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrabları*, 204.

⁵⁵ Hacer Şahan, *Karamanoğulları Dönemi Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 15.

⁵⁶ Bakırer, *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrabları*, 205; Abdullah Karaçağ, *Beylikler Devri Mimarisinde Alçı Süslemeler* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002), 33.

⁵⁷ Oğuz, *Ermenek İlçe Merkezindeki Türk-İslam Devri Anıtsal Yapıları*, 91-92.

⁵⁸ Dülgerler, *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi*, 33.

Fotoğraf 10. Batı Celaliye Mescidi Kitabesi (B. Erikoğlu, 01.09.2024)

Metni:

بنى هذا المسجد الشريف صاحب الخيرات والحنانات (Orta kısım okunamamıştır) عجلوا بالصلاة قبل الفوت و عجلوا بالتوبة قبل الموت

Okunuşu:⁵⁹

“Buniye haze’l-mescidi’ş-şerif sāhibü’l-hayrât ve’l-hasenât (Okunamamıştır). Accilû bi’s-salâti kable’l-fevt ve accilû bi’t-tevbeti kable’l-mevt”

Anlamı:

“Bu şerif mescidi, hayır ve hasenat sahibi bina ettirdi. (Okunamamıştır). Vakti çıkmadan önce namaz için; ölmeden önce tövbe için acele edin.”

Mescidin giriş kemerinin üstünde bulunan kitabenin eni 133, boyu 25 cm’dir. Zaman içinde bir hayli yıpranan kitabenin orta kısmı okunamayacak vaziyettedir. Sağ kısım daha az yıprandığından buradaki ibare anlaşılır haldedir. Harflerin ibtidai olduğu kitabenin sağındaki ve ortasındaki taşta çiçek şeklinde süslemeler bulunmaktadır. Yazı aralarında boşluk bulunmaktadır. Zülfelerin uç kısımları sivridir. Az sayıda hareke kullanılmıştır (Fotoğraf 10).

Fotoğraf 11. Batı Celaliye Mescidi mihrabı (B. Erikoğlu, 01.09.2024)

Metni:

وان المساجد لله فلا تدعوا مع الله احدا

Okunuşu:

(Cin Sûresi 18. ayet) “Ve enne’l-mesâcide lillâhi felâ ted‘û meallahi ehadâ.”

Anlamı:⁶⁰

“Mescidler yalnız Allah’ındır. O halde Allah ile birlikte başkasına da tapmayın.”

Kesme taştan yapılmış Batı Celaliye Mescidi mihrabında bulunan ibare, ya-

⁵⁹ Bardakçı, *Bütün Yönleriyle Ermenek*, 136.

⁶⁰ “Cin Suresi – 18. Ayet”, Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an-ı Kerim, erişim 20 Ekim 2024, <https://kuran.diyaret.gov.tr/Cin-suresi/5465/18-ayet>

tay dikdörtgen alan içine kompoze edilmiştir. Kitabenin sağ kısmında süsleme unsuru bulunmaktadır. Dikey harfler aynı kalınlıkta yazılmıştır. Zülfeler küttür. Hareke olarak “üstün, iki üstün, şedde, cezm, çeker ve âsâr”; mühmel işareti olarak “ayın ve ha”; tezyin işareti olarak “tirfil” kullanılmıştır. “Çeker” ters yazılmıştır. İki lâfza-i celâl’in ilki diğerinden daha büyüktür. “Vav” harfleri farklı ebatlarda, sonda bulunan “ehadâ” ise oldukça ufak yazılmıştır (Fotoğraf 11).

Tol Medrese

Ermenek ilçesi Çınarlısu Mahallesindeki “Karamanoğulları zamanında yaptırılan ilk büyük medresenin”⁶¹ adı pek çok kaynakta Tol Medrese, Emir Musa Medresesi, Karamanoğlu Musa Paşa Medresesi, Karamanoğlu Musa Bey Medresesi olarak geçmektedir. Medrese, Karamanoğlu Bedrettin Mahmut Bey’in oğlu Emir Musa Bey tarafından 740/1330-1340 tarihinde inşa edilmiştir. Yapı, açık avlulu, tek katlı ve üç eyvanlı medreseler grubuna dâhildir. Avlunun giriş eyvanı ile birlikte batısında ve kuzeyinde üç eyvan, on bir hücre, bir kışlık dershane ve bir türbe bulunmaktadır. Yapı çeşitli dönemlerde onarım geçirmiştir.⁶²

Fotoğraf 12. Tol Medrese genel görünüm (B. Erikoğlu, 01.09.2024)

Abidevi bir portale sahip medresenin giriş kapısının üzerinde “70x35 cm”⁶³ ölçüsünde iki satırlık bir kitabe yer almaktadır (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 13. Tol Medrese taç kapısı üzerinde bulunan kitabe (B. Erikoğlu, 29.09.2024)

⁶¹ Diez vd., *Karaman Devri Sanatı*, 22.

⁶² Oğuz, *Ermenek İlçe Merkezindeki Türk-İslam Devri Anıtsal Yapıları*, 122-125.

⁶³ Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, 716.

Metni:

انشأ هذه المدرسة المباركة الامير الكبير العالم العبد الغازي

بهاءالدوله والدين موسى بن محمود بن قرمان في سنة سبعماية و اربعين

Okunuşu:⁶⁴

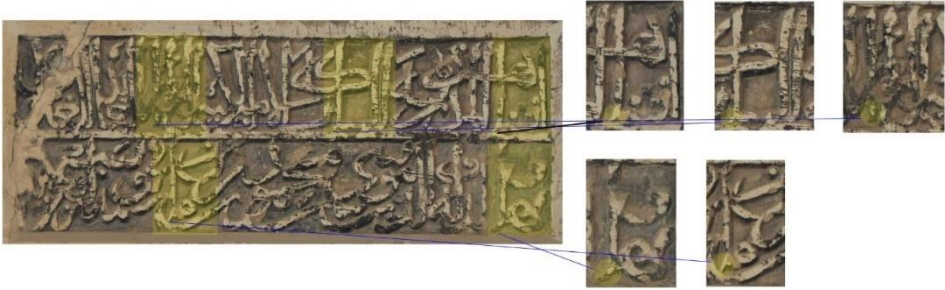
“Enşe’e hazihî'l-medresete'l-mübâreketel-emîrû'l kebîrû'l âlimü'l abdü'l gâzî

Bahâü'd-devle ve'd-dîn Musa bin Mahmûd bin Karaman fî seneti seb'a mie ve erbaîn.”

Anlamı:

“Bu mübârek medreseyi büyük emîr, âlim ve abd (kul), gâzi, din ve dünyanın ihtişamı, Karaman oğlu Mahmud oğlu Musa 740 yılında inşa etti.”

İki satır halinde yazılan kitabenin sol üst köşesi deforme olmuştur. Yazı ile çerçeve arasında boşluk bırakılmamıştır. “Elif” harflerinin alt uç kısımları sola doğru kıvrıktır. Zülfeleler rumiye benzer şekildedir. İlk kelime olan “inşa”daki ikinci “elif” harfinin alt kısmına, bitişik olduğu sağdaki “şın” harfinden ayırır gibi bir uzantı eklenmiştir. Sonda yazılan “elif” harfinin alt kısmına yapılan bu uzantı, harfin müstakil olduğu izlenimini vermektedir. Benzer husus, aynı satırda bulunan “mübârek” kelimesindeki “be”, “el-âlim” kelimesindeki “ayın”, ikinci satırın başındaki “Bahâü'd-devle” kelimesindeki “he” ile “Karaman” kelimesindeki “mim” harfine bitişik yazılan “elif” harflerinde de mevzubahistir (Fotoğraf 14).

Fotoğraf 14. Tol Medrese inşa kitabesindeki sonda yazılan “elif” harflerinin alt kısımlarına eklenmiş uzantılar

“Bahâü'd-devle” kelimesindeki “he” harfine bitişik yazılan “elif”, “ed-devle”deki “elif” harfi ile ortak kullanılmıştır. İlk satırda “el-emir” kelimesinde yer alan “lâm-elif”in sağ kısmı (Fotoğraf 13), uygun boşluk bulunmadığından sağa doğru daha yatay ve kısa yazılmıştır. Benzer husus Sipas Camii'nin kapı kanatlarında da görülmektedir (Görsel 2, 3). Aynı satırda “kebir” kelimesindeki “kef” harfinin sereni kavislidir. “Musa” kelimesindeki “sin” harfinin zülfe yapılmadan yazılması

⁶⁴ İkinci satırın baş kısmında yazılı olan “Bahâü'd-devle” kelimesini Konyalı, Bardakçı, Dülgerler ve Karpuz “Bahâü'd-din” şeklinde yazmışlardır. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, 716; Bardakçı, *Bütün Yönleriyle Ermenek*, 152; Dülgerler, *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi*, 106; Karpuz, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Karaman*, 514.

gereken ilk dişine zülfe yapılmıştır. Ardından gelen “bin” kelimesinin baş kısmında rumiye benzer şekilde yapılmış bir süs unsuru yer almaktadır. “Mahmud” kelimesinin üstünde bulunan “fetha” ile “Karaman kelimesindeki “kef” harfi deforme olmuştur (Fotoğraf 13).

Yukarı Güllük Camii

Ermenek ilçe merkezinde bulunan Yukarı Güllük Camii, ilk dönemde mescit olarak yapılmasından dolayı Hacı Ali Bey Mescidi olarak bilinmekte idi. Kemeros-u Kebir Camii veya Havasıl Camii olarak da adlandırılan yapının tamiri sırasında minber, yapıya dâhil edilince cami statüsüne geçmiştir. Üç kemer gözlü son cemaat mahalli ve harimden meydana gelen yapı, mihraba paralel üç sahnılı plana sahiptir.⁶⁵

Fotoğraf 15. Yukarı Havasıl Camii genel görünüm ile kible duvarının dışına konan inşa kitabesi (B. Erikoğlu, 31.08.2024)

Caminin tamiri sırasında kapısının üstünde bulunan kitabe, kible duvarının dış kısmına konulmuştur (Fotoğraf 15). Günümüzde oldukça harap durumdaki kitabeye göre camii, 773/1371-1372 yılında Hacı Ali Bey tarafından yaptırılmış-

⁶⁵ Oğuz, *Ermenek İlçe Merkezindeki Türk-İslam Devri Anıtsal Yapıları*, 50-51.

tır.⁶⁶

Fotoğraf 16. Yukarı Havasıl Camii kible duvarının dışına konan inşa kitabesi (B. Erikoğlu, 31.08.2024)

Metni:⁶⁷

عجلوا بالصلوة قبل الفوت / وعجلوا بالتوبة قبل الموت / عمر هذا السجد المبارك / العبد الفقير حاج على بك / سنة ثلث و سبعين و سبعماية

Okunuşu:

“Accilû bi’s-salâti kable’l-fevt ve accilû bi’t-tevbeti kable’l-mevt. Ammere hâze’l-mescide’l-mübârek el-abdü’l-fakir hac Ali Bey senete selâse ve seb’ine ve seb’a mie.”

Anlamı:

“Vakti çıkmadan önce namaz için; ölmeden önce tövbe için acele edin. Bu mübârek mescidi fakir kul Hac(ı) Ali Bey 773 senesinde yaptırmıştır.”

Caminin kible duvarının dış kısmında bulunan kitabe oldukça harap durumdadır. Eni 37, boyu 39 cm olan kitabe beş satırdan oluşmaktadır. Cetvel ile ayrılmadan yazılan harfler, nefes payı bırakılmadan birbirlerine yakın surette yazılmıştır. Aynı harflerin farklı ölçülerde olduğu görülmektedir (Fotoğraf 16).

Görmeli (Ala) Köprüsü

Görmeli (Ala) Köprüsü, Ermenek’e 20 km uzaklıkta Ermenek-Anamur-Gülnar yolunda, Göksu Nehri üzerinde yapılmıştır (Fotoğraf 17). Kesme taştan inşa edilen köprü, günümüzde Ermenek Barajı’nın suları altında kalmıştır. Köprü’nün ana kemeri ile tahliye kemeri arasında yer alan inşa kitabesi ile aynı yönde fakat tahliye kemerinin sağında yer alan mimar kitabesi, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 26.08.08 tarihli ve 2599 sayılı kararıyla 12.05.09-03.06.09 tarihleri arasında Karaman Müzesi’nin deposuna taşınmıştır. Köprü,

⁶⁶ Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, 712.

⁶⁷ Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, 712.

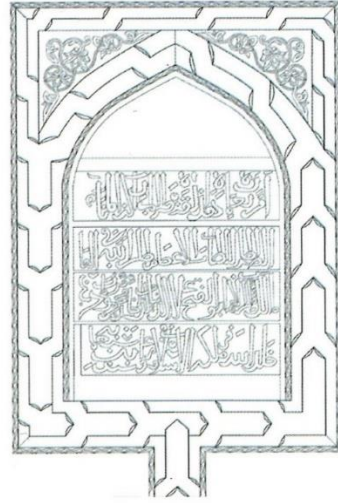

164x267 cm ölçülerine sahip inşa kitabesine göre 780/1378-1379 yılında Karamanoğlu Mahmut oğlu Halil oğlu Alâeddin'in saltanat yıllarında yapılmıştır.⁶⁸

Fotoğraf 17. Görmeli Köprüsü genel görünüş (Halil İbrahim Kunt, 2009) (Kaynak: Parlak vd., "Ermenek'te Baraj Suları Altında Kalan Bir Eser: Görmeli Köprüsü", 117.)

Aşağıda köprü'nün inşa kitabesi yer almaktadır (Fotoğraf 18).

Fotoğraf 18. Solda Görmeli Köprüsü inşa kitabesi⁶⁹ (Halil İbrahim Kunt, 2009), sağda inşa kitabesinin restitüsyon çizimi (Halil İbrahim Kunt, 2018) (Kaynak: Parlak vd., "Ermenek'te Baraj Suları Altında Kalan Bir Eser: Görmeli Köprüsü", 121.)

⁶⁸ Parlak vd., "Ermenek'te Baraj Suları Altında Kalan Bir Eser: Görmeli Köprüsü", 105, 106, 107, 108, 111. Kitabede ismi geçen bey ile inşa tarihi ile ilgili farklı görüşler için bk. Parlak vd., "Ermenek'te Baraj Suları Altında Kalan Bir Eser: Görmeli Köprüsü", 109-110.

⁶⁹ Karaman Müzesi'nin deposunda bulunan kitabeleri görmek imkanı elde edilemediğinden Halil İbrahim Kunt'un yapmış olduğu restitüsyon çizimi üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Metni:

امر بعمارة هذه القنطرة المباركة امانان عبور / الصراط السلطان الاعظم ظل الله في العا / لم مالك رقاب الامم ابو الفتح علا الدنيا و
الدين بن خليل بن محمود بن قرمان / خلد الله ملكه في الاسلام سنة ثمانين و سبعماية

Okunuşu:⁷⁰

“Emera bi-‘imâreti hezihi’l-kantarati’l-mübâreketi emânen min ‘ubûri

Es-sırâti es-sultânü’l-a’zam zillu’llâhi fî’l-‘a

Lemi mâlikü rikabi’l-ümemi Ebû’l Fethi ‘Alâü’d-dünyâ ve’d-dîni (bin) Halîl bin Mahmûd bin Karaman

Hallede’llâhu mülkehû fî’l-islâmi senete semânîne ve seb’a-mie.”

Anlamı:⁷¹

“Bu mübarek köprü’nün yapımını yoldan emniyetle geçilsin diye Allah’ın yeryüzündeki gölgesi, milletleri gözeten ulu sultan, Allâh mülkünü dâim kılsın, Ebû’l-Feth, Karamanoğlu Mahmûd oğlu Halil oğlu Alâü’d-dünyâ ve’d-dîni (Alaeddin) H. 780 (M. 1378/1379) senesinde emretti.”

Dört satırdan oluşan inşa kitabesi, üçüncü satırdaki son kısım daha fazla olmak üzere yer yer sıkışık tertip edilmiştir. Bilhassa ikinci satırın ilk yarısında olmak üzere genel itibarıyla gruplanan dikey harfler dikkat çekmektedir. Üçüncü satırın sonunda yer alan “bin” kelimesi, uygun yer bulunmadığından yukarı doğru yazılmıştır. Harfler sıkışık tertip edildiği için az sayıda işaret kullanıldığı görülmektedir. Birinci satırdaki “kef” harfinin sereni kavisli, dördüncü satırdaki “kef” harfinin sereni ise yukarı doğru düz yapılmıştır (Fotoğraf 18).

Köprü’nün tahliye kemerinin sağında yer alan mimar kitabesi, 170x145 cm ölçülerinde olup üzerinde “Amile’l abdü’z-zaif Süleymân bin Yûsuf”. Aciz kul Yusuf oğlu Süleyman yaptı, yazılıdır.⁷² Kitabe, yazı hususu bakımından değerlendirilemeyecek kadar harap durumdadır (Fotoğraf 19).

Fotoğraf 19. Görmeli Köprüsü mimar kitabesi (Halil İbrahim Kunt, 2018) (Kaynak: Parlak vd., “Ermenek’te Baraj Suları Altında Kalan Bir Eser: Görmeli Köprüsü”, 127.)

⁷⁰ Parlak vd., “Ermenek’te Baraj Suları Altında Kalan Bir Eser: Görmeli Köprüsü”, 108.

⁷¹ Parlak vd., “Ermenek’te Baraj Suları Altında Kalan Bir Eser: Görmeli Köprüsü”, 108.

⁷² Parlak vd., “Ermenek’te Baraj Suları Altında Kalan Bir Eser: Görmeli Köprüsü”, 109.

Sipas Camii

Ermenek ilçesi Çınarlısu Mahallesi'nde bulunan Sipas Camii, arşiv belgelerinde *Vakf-ı Camii Halil Bey an Evlâd-ı Karaman ve Evkâf-ı Cami-i Halil Beğ an-ebnâi Karaman derbdâr-ı emir-i mezbûr* ismiyle yer almaktadır. Camii, XVII. yüzyılda Sifas olarak telaffuz edilmektedir.⁷³ Bakırer, onarım sırasında yeri değişen ve kible duvarının dış yüzüne konan kitabedeki ifadeye göre caminin 773/1371 yılında Hoca Ali Bey tarafından yaptırıldığını belirtmektedir.⁷⁴ Fakat günümüzde caminin herhangi bir yerinde inşa kitabesi bulunmamaktadır. Caminin inşa tarihi ile ilgili çeşitli kaynaklarda muhtelif görüşler yer almaktadır.⁷⁵ "Karaman Devri Sanatı" isimli kitapta caminin inşa tarihi belli olmamakla birlikte Karamanoğullarından Bedreddin Mahmut Bey'in oğlu Ebülfeth Alâeddin Halil Bey tarafından 1306-1349 arasında yaptırılmış olmasının muhtemel olduğu belirtilmektedir. Cami eski temelleri muhafaza edilmek sureti ile ciddi bir tamir görmüştür.

Fotoğraf 20. Sipas Camii genel görünüm (B. Erikoğlu, 01.09.2024)

⁷³ Bilal Gök "Sifas" kelimesinin Evliya çelebinin seyahatnamesinde geçtiğini belirtmektedir. Bk. Gök, "XVI. Yüzyılda Ermenek Camileri ve Cami Vakıfları", 267. Konyalı, sifas kelimesinin Seyahatnamede yanlış telaffuz edildiğini ifade eder. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, 711.

⁷⁴ Bakırer, *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrablari*, 231.

⁷⁵ Kâmil İlisulu, *Ermenek İlçesi* (Ankara: Mars Matbaası, 1961), 8; Şahan, *Karamanoğulları Dönemi Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar*, 21-22; Ebru Bilget Fataha, *Karamanoğlu Beyliği Yapılarında Mimari Süsleme* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010), 60; Eser, *Hurufat Defterlerine Göre Ermenek*, 64; Oğuz, *Ermenek İlçe Merkezindeki Türk-İslam Devri Anıtsal Yapıları*, 31-32.

Sipas Camisinin aşağıda yer alan mihrap ile kapı ve pencere kanatları orijinaldir.⁷⁶

Fotoğraf 21. Sipas Camii kapı kanatları (B. Erikoğlu, 04.09.2024)

⁷⁶ Diez vd., *Karaman Devri Sanatı*, 8, 10.

Görsel 2. Sipas Camii sağ kapı kanadı (Çizim ve Renklendirme: B. Erikoğlu)

Görsel 3. Sipas Camii sol kapı kanadı (Çizim ve Renklendirme: B. Erikoğlu)

Metni:

شهد الله انه لا اله الا هو والملئكة واولوا العلم قائما بالقسط لا اله الا هو العزيز الحكيم ان الدين عند الله الاسلام

Okunuşu:

(18. ayet) "Şehidallahu ennehu lâ ilâhe illâ huve, ve'l-melâiketu ve ülû'l-ilmi kaimen bi'l-kıst, lâ ilâhe illâ huve'l-azîzu'l-hakîm. (19. ayet) İinne'd-dîne indallahî'l-islâm..."

Anlamı:

"Allah, hak ve adaleti ayakta tutarak, kendinden başka tanrı olmadığını bildirdi; melekler ve ilim sahipleri de bunu ikrar ettiler. O'ndan başka ilâh yoktur; O mutlak güç ve hikmet sahibidir."⁷⁷ "Kuşkusuz Allah katında din İslâm'dır..."⁷⁸

İnce Minareli Medrese Taş ve Ahşap Eserler Müzesi'nde sergilenen Sipas Camii ahşap kapısı, günümüzde yapılan restorasyon sebebiyle Konya Etnografya Müzesi'ne getirilmiştir. Ahşap kapı, iki kanattan meydana gelmektedir. Bozer, kanatların yapım tekniği olarak çakma, süsleme tekniği olarak düz satırlı oyma şeklinde yapıldığını belirtir.⁷⁹ Kanatların üst kısmında celi sülüs ile yazılmış kitabe yer almaktadır. Zamanla yıpranan kitabede ayrılmalar meydana gelmiştir. Yazı, dikdörtgen alan içine kompoze edilmiştir. "Elif" harflerinin alt uç kısımları umumiyetle sola doğru kıvrıktır. Zülfeler rumi şekindedir. Noktalar yuvarlaktır. Az sayıda hareke ve işaret kullanılmıştır. Hareke olarak "üstün, esre, şedde, ötre ve cezme"; tezyin işareti olarak ise "tirfil" bulunmaktadır. Yan yana sıralanan dikey harfler ile bu harflerin ideal ölçülerinden uzun yazılmış olması kitabenin dikkat çeken kısım-

⁷⁷ "Âl-i İmrân Suresi - 18. Ayet", Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim, erişim 20 Ekim 2024, <https://kuran.diyanet.gov.tr/%C3%821-i-%20%C4%B0mr%C3%A2n-suresi/311/18-ayet>

⁷⁸ "Âl-i İmrân Suresi - 19. Ayet", Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim, erişim 20 Ekim 2024, <https://kuran.diyanet.gov.tr/%C3%821-i-%20%C4%B0mr%C3%A2n-suresi/312/19-ayet>

⁷⁹ Bozer, 15. Yüzyılın Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar, 166.

larıdır. Sağ kapı kanadının ilk kelimesi olan “Eşhedü” sözcüğündeki “şın” harfinin zülfe yapılmadan yazılması gereken ilk dişine, rumiye benzer şekilde zülfe yapılmıştır. Müselles şeklinde yapılan “lâm-elif” harflerinin sağ tarafındaki kısımlar, daha yatay ve kısa yazılmıştır. İki kanatta da yer alan “kef” harflerinin serenleri yukarı doğru kısa ve düzdür. “Elif” kendinden sonraki harfle birleşmemesine rağmen sol kanatta bulunan “inne’d-dîne” kelimesindeki “elif ve nun” birleşik yazılmıştır. Zikredilen kelimedeki iki “nun” ise “nûn-ı râî” şeklindedir. Aynı kanatta “el-azîz” kelimesindeki “lâm, ayın ve ze harfinin baş kısmı” ile “el-hakîm” kelimesindeki “elif” harfinin kırıldığı görülmektedir (Görsel 2, 3).

Fotoğraf 22. Sipas Camii pencere kanatları (B. Erikoğlu, 04.09.2024)

Fotoğraf 23. Sipas Camii sağ pencere kanadı (B. Erikoğlu, 04.09.2024)

Fotoğraf 24. Sipas Camii sol pencere kanadı (B. Erikoğlu, 04.09.2024)

Metni:

عجلوا بالصلوة قبل الفوت و عجلوا بالتوبة قبل الموت صدق رسول الله

Okunuşu:

“Accilû bi’s-salâti kable’l-fevt ve accilû bi’t-tevbeti kable’l-mevt” Sadeka Resûlullah.

Anlamı:

“Vakti çıkmadan önce namaz için; ölmenden önce tövbe için acele edin.” Resûlullah doğru söyledi.

Sipas Camii pencere kanatları, caminin kapı kanatları gibi, sergilendiği İnce Minareli Medrese Taş ve Ahşap Eserler Müzesi’nden günümüzde yapılan restorasyon sebebiyle Konya Etnografya Müzesi’ne getirilmiştir. İki kanattan meydana gelen ahşap eserin üst kısmında celi sülüs ile yazılmış kitabe yer almaktadır. Hadis, dikdörtgen alan içine kompoze edilmiştir. Noktalar yuvarlaktır. Az sayıda hareke ve işaret kullanılmıştır. Hareke olarak “üstün, esre, şedde, ötre ve cezm” bulunmaktadır. Zülfeler rumi şeklindedir. Sağ kanattaki kitabenin altında süsleme unsurları vardır. Pencere kanatlarında bulunan yazıların aralarındaki boşluk, caminin kapı kanatlarına göre daha fazladır. Sağ kanattaki “bi’t-tevbeti” ile sol kanattaki “bi’s-salâti” kelimelerinde bulunan “be” harflerinin baş kısımları sağa doğru kıvrık yapılmıştır (Fotoğraf 23, 24). Sağ kanattaki en dikkat çeken unsur, son kısımda yer alan “te” harfinin yönüdür. Harf sondaki boşluğa dikine yazılmıştır (Fotoğraf 23). Sol kanadın son kısmında yer alan “sadeka resûlullah” ibaresindeki “lâfzatullah” uygun boşluk bulunmadığından sıkışık yazılmıştır (Fotoğraf 24).

Bardakçı; Akça Mescidin iç ve dış ahşap kapıları (Fotoğraf 1, Görsel 1), Ulu Camii’nin ahşap kapısı (Fotoğraf 6, 7), Sipas Camii’nin ahşap kapı (Görsel 2, 3) ve pencere kanatlarının (Fotoğraf 23, 24) ortaya konulan işçilik ve süsleme unsurları arasındaki ortak yönlere istinaden aynı sanatkârın yapmış olma ihtimalini belirtmektedir.⁸⁰ İncelemelerimize göre zikredilen kitabelerde bazı farklılıklar bulunmaktadır. Akça Mescidin iç kapısındaki kitabe ile Sipas Camii kapı kanatlarındaki kitabenin daha sıkışık, Ulu Camii kapı kanatları ile Sipas Camii pencere kanatlarındaki boşluk doluluk dengesinin daha ideal olduğu görülmektedir. Sipas Camii kapı kanatlarındaki dikey harfler ideal ölçülerinden uzun yazılmış olması bakımından dikkat çekmektedir. Akça Mescidin ahşap kitabeleri ile Sipas Camii’nin kapı ve pencere kitabelerindeki zülfeler rumiye benzer şekildedir. Ulu Camii’nin kapı kanatlarındaki zülfelerin uç kısımları ise sivridir. Bir diğer farklılık; Akça Mescidin ahşap kitabesi ile Ulu Camii’nin kapı kanatlarındaki “cezm” işaretinin üstü açık ve noktaların kare; Sipas Camii kapı ve pencere kanatlarındaki “cezm” ve noktaların ise daire şeklinde olmasıdır.

⁸⁰ Bardakçı, *Bütün Yönleriyle Ermenek*, 96.

Fotoğraf 25. Sipas Camii mihrabı (B. Erikoğlu, 01.09.2024)

Fotoğraf 26. Sipas Camii mihrap üzerindeki kitabe (B. Erikoğlu, 01.09.2024)

Metni:

وان المساجد لله فلا تدعوا مع الله احدا

لا اله الا الله محمد رسول الله

Okunuşu:

(Cin Sûresi 18. ayet) “Ve enne'l-mesâcide lillâhi felâ ted'û meallahi ehadâ.” (Kelime-i Tevhid) “Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah”

Anlamı:

“Mescidler yalnız Allah'ındır. O halde Allah ile birlikte başkasına da tapma-

yın.”⁸¹ “Allah’tan başka ilâh yoktur, Hz. Muhammed Allah’ın elçisidir.”

Kumtaşı ile kaplanmış⁸² mihrabın üzerinde bulunan kitabe, iki satır şeklinde kompoze edilmiştir. İki satır arasında çerçeve bulunmaktadır. Yazı, siyaha boyanmıştır. Az sayıda hareke ve işaret kullanılmıştır. Üst satırdaki işaretler, alt satıra göre daha fazladır. İkinci satırın başındaki “lâm-elif”in sağ kısmı, yeterli boşluk bulunmadığından kısa yazılmıştır. İkinci satırda bulunan lâfza-i celâl’lerin ilki diğerinden daha büyüktür (Fotoğraf 26).

Tablo 2. Sipas Camii mihrap köşelikleri üzerinde bulunan kitabeler (B. Erikoğlu, 29.09.2024)

Mihrabın batıya, doğuya ve kuzeye bakan üst köşelerinde yazı bulunmaktadır. Doğuya bakan tarafında “Allah El-Aliyy”, kuzeye bakan yüzeyinde ise “Allah El-Fettah” yazılıdır. Mihrabın sağ tarafındaki batı ve kuzeye bakan kısımlar yıprandığı ve mihrap çok yüksek olduğu için burada yazan ifadeler tam olarak anlaşılammıştır (Tablo 2).

Karamanoğlu Mahmut Bey Türbesi

⁸¹ “Cin Suresi – 18. Ayet”, Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an-ı Kerim, erişim 20 Ekim 2024, <https://kuran.diyanet.gov.tr/Cin-suresi/5465/18-ayet>

⁸² Bakırer, *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrabları*, 231.

Ermenek ilçesinin Balkusan Köyü'nde bulunan türbenin adı, Hurufat Defterleri'nde yer alan kayıtların tamamında "Karamanoğlu Mahmûd Bey Türbesi" olarak geçmektedir.⁸³ Yapının inşa tarihi bilinmemektedir. Karpuz, İstanbul Başbakanlık Arşivi'nin 1 numaralı tapu kayıt defterinin 49. sayfasında vakıf araziler kaydedilirken vakfiye tarihinin 702/1302-1303 olarak belirtildiğini, vakfiye sureti esas alınarak da türbenin bu yıllarda yapıldığının kabul edilebileceğini belirtir.⁸⁴ İlk Karaman yapısı olan türbe, kesme taştan yapılmıştır. Bitişğinde üstü açık bir namazgâh ve üzeri işlenmiş taştan bir mihrap vardır. Türbede, Kerimüddin Karaman, Mahmut Bey ve oğlu Mehmet Bey⁸⁵ ile aynı sülaleden iki kişi metfundur.⁸⁶ Mevlüt Eser, İ. H. Konyalı'nın kitabede geçen "imaret" kelimesine bakarak türbeyle birlikte cami ve medrese gibi yapıların da bulunabileceğini ve dahi Osmanlı eline geçişi sırasında Gedik Ahmet Paşa tarafından yıktırılmış olabileceğini belirttiğini aktardıktan sonra Balkusan Köyü'nün cami ve medrese için oldukça küçük olduğunu ifade eder. Eser, bununla birlikte türbenin yanında mescidin var olduğunu, mescit için yapılan görevli atamalarından anlaşıldığını belge ile ortaya koymaktadır.⁸⁷ 2009 yılına kadar harap olan Karamanoğlu Mahmut Bey Türbesi, 2009 yılında tamamlanan restorasyonda bugünkü halini almıştır (Fotoğraf 27).⁸⁸

Fotoğraf 27. Karamanoğlu Mahmut Bey Türbesi'nin Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restore edilmeden önceki ve sonraki görünümü (Kaynak: T.C. Karaman Valiliği, "Restore Edilen Eski Eserler" (Erişim 13 Ekim 2024).

Aşağıda türbenin giriş kapısının sağ tarafında bulunan bir kitabe yer almaktadır (Fotoğraf 28).

⁸³ Eser, *Hurufat Defterlerine Göre Ermenek*, 191.

⁸⁴ Karpuz, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Karaman*, 550.

⁸⁵ Diez vd., *Karaman Devri Sanatı*, 24, 27.

⁸⁶ Bardakçı, *Bütün Yönleriyle Ermenek*, 83. Günümüzde bu iki kabirden birinin Karaman Bey'in hanımı, diğerinin ise Karamanoğlu Mahmut Bey'in hanımı olduğu yazılıdır.

⁸⁷ Eser, *Hurufat Defterlerine Göre Ermenek*, 191-192.

⁸⁸ T.C. Karaman Valiliği, "Restore Edilen Eski Eserler" (Erişim 13 Ekim 2024).

Fotoğraf 28. Karamanoğlu Mahmut Bey Türbesi genel görünüm (B. Erikoğlu, 29.09.2024)

Metni:

الع...ه

بيشرهم ربهم برحمة منه و رضوان و جنات

لهم فيها نعيم مقيم خالدين فيها ابدًا

عمر هذه العمارة المباركة في ايام الدولة السلطان الاعظم مسعود بن كيكافوس

... هذه التربة المحتاج الى رحمة الله تعالى كريم الدين قرمان بن نوره

...قرمان.....ليناالحافظ

Okunuşu:

...

(Tevbe Suresi 21. ayet) “Yubeşşiruhum rabbuhum birahmetin minhu ve ridvânin ve cennâtin lehüm fihâ nâimün mukim(un).” (Tevbe Suresi 22. ayet) Hâlidîne fihâ ebedâ...”

“Ammere hazihî'l imârete'l-mübârekete fi eyyâmî'd-devleti's-sultânî'l-azam Mes'ud bin Kaykavus ... hazihî't-türbeti'l-muhtâc ilâ rahmetillâhî teâlâ Kerîmü'd-dîn Karaman bin Nûre”

Anlamı:

...

“Rableri onları kendi rahmeti, hoşnutluğu ve cennetleriyle müjdeliyor; onlar için orada kesintisiz nimetler vardır.”⁸⁹ “Onlar orada ebedî olarak kalacaklardır...”⁹⁰

“Bu mübarek imâreti Keykavus oğlu büyük sultan Mesud’un hükümdarlığı günlerinde... Bu türbeyi Allah’ın rahmetine muhtac Nûre⁹¹ oğlu Kerîm-üd-din Karaman yaptı.”⁹²

Türbenin kuzeyde bulunan giriş kapısının sağ tarafındaki kitabe; 70 cm uzunluğunda, 150 cm enindeki dikdörtgen alan ile hemen üstünde yer alan üç satırlık sivri kemer şeklindeki kısımdan oluşmaktadır. Değerlendirme yaparken üst üste bulunan kitabeleri bütün olarak ele alıp süslemenin bulunduğu satır haricindeki yazıları beş satır olarak ifade edeceğiz. Kitabenin bütün olarak orta kısımdan uzunluğu 155, eni ise 150 cm’dir. İkinci ve üçüncü satırlar, Tevbe Suresi 21. ayetin tamamı ile 22. ayetin ilk yarısından oluşmaktadır. Ayetin yazılı olduğu bazı kısımlar, en üstteki satırla birlikte deforme olmuştur. Deforme olan bu kısımlar zor okunmaktadır. Süsleme unsurunun yer aldığı satırın altındaki dördüncü ve beşinci satırın kalem kalınlığı ayetlerin kalem kalınlığından daha incedir. Birinci satırın sağ ve solunda, üçüncü satırın ise sağ kısmında süsleme unsuru yer almaktadır. “Elif” harfleri, aşağı doğru incelererek son bulmuştur. Yalnızca dördüncü satırdaki “el-imaret” kelimesinde bulunan “elif” harfinin alt uç kısmı sola doğru kıvrıktır. Diğer dikey harflerin üst kısımları da “elif” harfleri gibi kalın, alt kısımları ise incedir. “Keykavus” kelimesindeki “kef” harflerinin serenleri sağa doğru incelererek, “mübarek” kelimesinin serenleri ise kalınlaşarak yazılmıştır. Kitabede az sayıda hareke ve işaret kullanılmıştır. İkinci satırda bulunan “cennatin” kelimesindeki “nun”, üçüncü satırda iki “fihâ” kelimelerindeki “he”, dördüncü satırda “imaret” kelimesindeki “mim” ile “mübarek” kelimesindeki “be”, beşinci satırda “muhtâc” kelimesindeki “te” ile “teala” kelimesindeki “ayın” harflerine bitişik yazılan “elif” harflerinin alt kısmına, bitişik oldukları sağdaki harflerden ayırır gibi uzantı eklenmiştir. Sonda yazılan “elif” harflerinin alt kısmına yapılan bu uzantı, müstakil elif oldukları izlenimini vermektedir (Tablo 3).

⁸⁹ “Tevbe Suresi – 21. Ayet”, Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an-ı Kerim, erişim 20 Ekim 2024, <https://kuran.diyaret.gov.tr/Tevbe-suresi/1252/17-22-ayet>

⁹⁰ “Tevbe Suresi – 22. Ayet”, Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an-ı Kerim, erişim 20 Ekim 2024, <https://kuran.diyaret.gov.tr/Tevbe-suresi/1252/17-22-ayet>

⁹¹ Konyalı, bu ismi Nûruh; Gök ise Nûre şeklinde okumuştur. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, 693; Gök, *Ermenek Kazâsı*, 173.

⁹² Konyalı, kitabenin Arap kurallarına göre uymadığını belirtir. Konyalı’ya göre eğer ibarenin tertibinde hatalar yapılmamışsa bu imaret, Selçuk Hükümdarı Mes’ud’un saltanat günlerinde Nûruh oğlu Karaman tarafından yaptırılmıştır. Yaptırıldığı tarihte zikredilmemiştir. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*, 693.

 <p>2. satır "cennâtin"</p>	 <p>3. satır "fihâ" kelimeleri</p>
 <p>4. satır "imâret ve mübârek" kelimeleri</p>	 <p>5. satır "muhtâc ve teâlâ" kelimeleri</p>

Tablo 3. Karamanoğlu Mahmut Bey türbe kitabesindeki sonda yazılan "elif" harflerinin alt kısımlarına eklenmiş uzantılar

Yukarıda değerlendirdiğimiz kitabenin (Fotoğraf 28) altına yerleştirilmiş eni 139, boyu 44 cm olan bir taş parçası bulunmaktadır. Bu taşta yazılı olan kelimeler, oyulmak suretiyle hakkedilmiştir. Taşın sağ tarafında "Karaman", sol tarafında da "el-Hâfız" yazılıdır. Dikey harflerin alt kısımları incedir. Zülfeler, rumiye benzer şekildedir. Hat sanatında sonda bulunan "elif" harfine zülfe konulmamasına rağmen "El-Hâfız" kelimesinden önce yer alan "لينا" yazısındaki "elif" harfine zülfe yapılmış olması dikkat çekmektedir. Benzer husus, Konya'da Selçuklu dönemi eseri olan Alâeddin Camii mihrabında da bulunmaktadır. Âyet-ül-Kürsî'nin yazılı olduğu mihrapta "bi-iznih" kelimesindeki "ba" harfinden sonra gelen "elif" harfine zülfe yazılmıştır⁹³ (Fotoğraf 29).

Fotoğraf 29. Solda Karamanoğlu Mahmut Bey Türbesi'nde yer alan zülfe (B. Erikoğlu, 2024), sağda Konya Alâeddin Camii mihrabının üst kısmında bulunan "bi-iznih" kelimesindeki "ba" harfinin zülfesi (B. Erikoğlu, 2024)

Üstte yer alan kitabedeki bazı "elif" harflerinin alt kısmına eklenen uzantı,

⁹³ Betül Erikoğlu, "Konya Alâeddin Camii Selçuklu Dönemi Kitabelerinin Hat Sanatı Bakımından Değerlendirilmesi", *Art-Sanat*, 22(2024), 400.

bu taştaki yazıda da mevzubahistir. “El-Hâfız” kelimesindeki “ha” ile öncesinde yer alan “لينا” yazısındaki “nun” harfinden sonra gelen “elif”lerin alt kısmına uzantı eklenmiştir (Fotoğraf 28). Bu makalenin yazımı esnasında araştırdığımız beylik dönemi ile ilgili kaynaklarda bulunan kitabe örneklerinde görebildiğimiz kadarıyla sonda yazılan “elif” harflerinin altına yapılmış bir uzantı ile karşılaşmadık. Şimdilik bununla ilgili bir misale Anadolu Selçuklu Dönemi eseri olan Hz. Mevlana’nın ahşap sandukası üzerindeki yazılarda rastlıyoruz. 1274 yılı içinde yapıldığı düşünülen⁹⁴ ahşap sandukanın arka yüzünde yer alan kitabedeki bazı “elif” harflerinde zikrettiğimiz uzantıları görmek mümkündür (Fotoğraf 30).

Fotoğraf 30. Hz. Mevlana’nın ahşap sandukasının arka yüzünde bulunan kitabesindeki “elif” harfleri (B. Erikoğlu, 02.04.2007)

Sonuç

Bu makalede, Karaman İline bağlı Ermenek ilçesinde bulunan Karamanoğulları Beyliği dönemine ait kitabeler, yazı hususu bakımından değerlendirilmiştir. Değerlendirdiğimiz kitabeler arasında Akça Mescit kapıları, Ulu Camii kapısı ile Sipas Camii kapı ve pencere kanatları ahşap malzemedir. Ulu Camii kapı kanatları ile Sipas Camii kapı ve pencere kanatları Konya’da, günümüzde Ermenek Barajı altında kalan Görmeli (Ala) Köprüsü kitabeleri ise Karaman Müzesi deposunda muhafaza edilmektedir. Diğer kitabeler ise yapı üzerindedir. Yukarı Güllük Camii kible duvarı dışındaki inşa kitabesi ile Batı Celaliye Mescidi giriş kemeri üzerindeki

⁹⁴ Hacer Kara, *Konya Mevlâna Müzesindeki Ahşap Eserler* (İstanbul: Rûmî Yayınları, 2022), 19.

kitabe oldukça yıpranmıştır. Ahşap eserler de büyük oranda günümüze kadar sağlam gelebilmişlerdir.

Kitabelerin hepsi celi sülüs ile yazılmıştır. Ulu Camii mihrabında ise kûfi yazı bulunmaktadır. Fakat yazı okunamamıştır. Selçuklu döneminde olduğu gibi Beylikler döneminde de henüz harflerin standart ölçülere sahip olmadığı aynı harflerin farklı ebatlarda yazılmış olmasından anlaşılmaktadır. Kitabelerde uç kısımları sivri, küt ve rumi şeklinde olmak üzere üç tip zülfe örneği görülmektedir. Kitabelerin uygun boşluklarında rumi şeklinde yapılmış süsleme unsurları bulunmaktadır ki bu, yazının tezyini unsurlardan halen tam olarak ayrılmadığını göstermektedir. Umumiyetle az sayıda hareke ve işaret kullanılmıştır. “Elif” harflerinin alt uç kısımları genellikle sola doğru kıvrık yazılmıştır. “Elif” harflerinin alt uç kısımlarının sola doğru kıvrık yapılması, harf aralarında yer yer süsleme unsurlarının bulunması Anadolu Selçuklu dönemi kitabelerinde de karşımıza çıkan özelliklerdir.

Tol Medrese ile Karaman Bey Türbe kitabesinde dikkati çeken bir husus bulunmaktadır. Kitabelerdeki sonda yazılan “elif” harflerinin alt kısmına, bitişik oldukları sağdaki harflerden ayırır gibi bir uzantı eklenmiştir. “Elif” harflerinin alt kısmına yapılan bu uzantı, müstakil elif oldukları izlenimini vermektedir. Böyle bir yazım şekli Anadolu Selçuklu Dönemi eseri olan Hz. Mevlana’nın ahşap sandukası üzerindeki yazılarda da karşımıza çıkmaktadır.

Tol Medrese, Görmeli (Ala) Köprüsü, Sipas Camii pencere kanatları, Karaman Bey Türbe kitabelerindeki serenli kef harflerinin; kavisli, yukarı doğru kısa ve düz, uç kısma doğru ince ve kalın şekilde yazılmak suretiyle birden fazla örneği görülmektedir. Sipas Camii kapı kanatları ile Tol Medrese inşa kitabesinde bulunan müselles şeklindeki “lam-elif” harflerinin sağ kısımları daha yatay ve kısadır.

“Accilû bi’s-salâti kable’l-fevt ve accilû bi’t-tevbeti kable’l-mevt” ibareli hadisin yazılı olduğu dört kitabe bulunmaktadır. Bunlar; Akça Mescidin harime açılan kapısı, Sipas Camii pencere kanatları, Yukarı Güllük ve Batı Celaliye Mescidinin inşa kitabeleridir. Akça Mescitte yazılı olan hadis, daha sıkışık tertip edilmiştir. Sipas Camii sağ pencere kanadında yazılı olan “fevt” kelimesindeki “te” harfi, dikey yazılmış olması bakımından dikkat çekmektedir. Yukarı Güllük ve Batı Celaliye Mescidinin inşa kitabelerinde yazılı olan hadis, estetik bakımdan değerlendirilemeyecek kadar yıpranmıştır.

Tol Medrese kitabesindeki “sin” ile Sipas Camii kapı kitabesindeki “şın” harflerinin zülfe yapılmadan yazılması gereken ilk dışlerine zülfe yazılmıştır. Benzer şekilde hat sanatında sonda yazılan “elif” harfine zülfe yapılmamasına rağmen Karaman Bey Türbe kitabesinin alt kısmına yerleştirilmiş taş parçasındaki sonda yazılan “elif” harfine zülfe yapılmış olması dikkat çekmektedir. Benzer husus, Konya’da Selçuklu dönemi eseri olan Alâeddin Camii mihrabında da bulunmaktadır. Âyet-ül-Kürsî’nin yazılı olduğu mihrapta “bi-iznih” kelimesindeki “ba” harfinden sonra gelen “elif” harfine zülfe yazılmıştır.

Dikey harflerin yer yer gruplanması, “elif” harflerinin uç kısımlarının sola

doğru kıvrık olması, zülfelerin küt ve dairevi şekilde yapılması, az da olsa süsleme unsurlarına yer verilmesi ile Karamanoğulları Beyliği döneminde başkent olmuş Ermenek yapılarındaki beylik dönemi kitabelerinin, Anadolu Selçuklu Devleti'nin yazı hususiyetlerinin devamı niteliğinde olduğu söylenebilir.

Akça Mescit, günümüzde önemli dini günler dışında cemaate kapalıdır. Son cemaat mahallinin ilk örnekleri arasında zikredilen mescidin beylik döneminin sanat bakımından özelliklerini taşıyan ahşap kapılarının koruma altına alınıp sergilenmesi kültürel mirasın gelecekle buluşması noktasında önem arz etmektedir.

Sonuç olarak zaman içinde yer yer yıpranan ahşap kanatlardaki kitabeler ile taş kitabeler, hala dönem özelliklerini sunması bakımından tarihe ışık tutmaktadır.

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The author declare no conflict of interest. / Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Alparslan, Ali. *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, 2004.
- Aslanapa, Oktay. *Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 14. Basım, 2016.
- Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. 1. Cilt. İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2011.
- Bakırcı, Ömür. *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrablari*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2000.
- Bardakçı, Halit. *Bütün Yönleriyle Ermenek*. Konya: Çaba Matbaası, 1976.
- Berk, Süleyman. *Hattat Mustafa Râkım Efendi*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2003.
- Bozer, Rüstem. *15. Yüzyılın Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1992.
- Çakmak, Ahmet. "Ulucami (Ermenek Ulucamii)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/100-101. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Diez, Ernst vd. *Karaman Devri Sanatı* İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları, 1950.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim. "Âl-i İmrân Suresi – 18. Ayet". Erişim 20 Ekim 2024. <https://kuran.diyanet.gov.tr/%C3%82l-i%20%C4%B0mr%C3%A2n-suresi/311/18-ayet>
- Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim. "Âl-i İmrân Suresi – 19. Ayet". Erişim 20 Ekim 2024. <https://kuran.diyanet.gov.tr/%C3%82l-i%20%C4%B0mr%C3%A2n-suresi/312/19-ayet>
- Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim. "Cin Suresi – 18. Ayet". Erişim 20 Ekim 2024. <https://kuran.diyanet.gov.tr/Cin-suresi/5465/18-ayet>
- Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim. "Tevbe Suresi – 21. Ayet". Erişim 20 Ekim 2024. <https://kuran.diyanet.gov.tr/Tevbe-suresi/1252/17-22-ayet>
- Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim. "Tevbe Suresi – 22. Ayet". Erişim 20 Ekim 2024. <https://kuran.diyanet.gov.tr/Tevbe-suresi/1252/17-22-ayet>
- Dülgerler, Osman Nuri. *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2006.
- Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn. *Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Daîfe ve'l-Mevzûa ve Eseruha's-Seyyiu fi'l-Ümme*. IV Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Maarif, 2000.
- Erikoğlu, Betül. "Konya Alâeddin Camii Selçuklu Dönemi Kitabelerinin Hat Sanatı Bakımından Değerlendirilmesi". *Art-Sanat*, 22(2024), 361-404. <https://doi.org/10.26650/artsanat.2024.22.1483489>
- Eser, Mevlüt. *Hurufat Defterlerine Göre Ermenek*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Fataha, Ebru Bilget. *Karamanoğlu Beyliği Yapılarında Mimari Süsleme*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Gök, Bilal. "XVI. Yüzyılda Ermenek Camileri ve Cami Vakıfları". *Hikmet Yurdu* S. 3 (Ocak-Haziran 2009), 257-274.
- Gök, Bilal. *Ermenek Kazâsı*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006.
- Gün, Recep. *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazı Kullanımı*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1999).
- Günüç, Fevzi. "Anadolu Selçuklu Mîmârisinde Celî Sülüs Hattı". *V. Millî Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri Kitabı*. Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1996.
- Günüç, Fevzi. *XV.-XX. Yüzyıl Osmanlı Dînî Mîmârisinde Celî Sülüs Hattı Uygulama ve Teknikleri*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1991.
- İlisulu, Kâmil. *Ermenek İlçesi*. Ankara: Mars Matbaası, 1961.
- Kara, Hacer. *Konya Mevlâna Müzesindeki Ahşap Eserler*. İstanbul: Rûmî Yayınları, 2022.
- Karaçağ, Abdullah. *Beylikler Devri Mimarisinde Alçı Süslemeler*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002.
- Karpuz, Haşim. *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Karaman 70*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2009.

- Konyalı, İbrahim Hakkı. *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri*. İstanbul: Baha Matbaası, 1967.
- Oğuz, Selçuk. *Ermenek İlçe Merkezindeki Türk-İslam Devri Anıtsal Yapıları*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Özsayiner, Zübeyde Cihan. "Mimarîde Yazı". *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı*. ed. Ali Uzay Peker, Kenan Bilici. 2/487-491. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2006.
- Parlak, Sevgi vd. "Ermenek'te Baraj Suları Altında Kalan Bir Eser: Görmeli Köprüsü". *Ermenek Araştırmaları*. ed. Hüseyin Muşmal, Erol Yüksel, Mehmet Ali Kapar. 1/105-131. Konya: Palet Yayınları, 2018.
- Serin, Muhittin. *Hat Sanatı Târihi Ekoller ve Tâkipçileri*. 1. Cilt. İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 5. Basım, 2019.
- Sümer, Faruk. "Karamanoğulları". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/454-460. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Şahan, Hacer. *Karamanoğulları Dönemi Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- T.C. Karaman Valiliği. "Restore Edilen Eski Eserler". Erişim 13 Ekim 2024 <http://www.karaman.gov.tr/onarilan-eski-eserler>
- Tüfekçioğlu, Abdülhamit. *Erken Dönem Osmanlı Mimarîsinde Yazı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 8. Baskı, 2024.
- Yetkin, Suut Kemal. "Beylikler Devri Mimârîsinin Klâsik Osmanlı Sanatını Hazırlayışı", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* IV/III-IV (1955), 39-43